

Нова аграрна політика ЄС

Пенькова О.Г., д.с.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Спільна аграрна політика ЄС (САП) бере свій початок з 1956 року. В її основу було покладено три основоположних принципи: 1) вільна торгівля сільськогосподарськими товарами між країнами-учасниками договору та єдині ціни для одних і тих самих товарів; 2) спільність переваг, тобто надання переваги товарам, що виробляються в межах ЄС, перед імпортованими; таким чином, спільний ринок захищають від дешевого імпорту та коливання цін на аграрну продукцію на світових ринках; 3) спільна фінансова відповідальність усіх держав-членів за ринкову та цінову політику через субсидування з фондів Європейського Співтовариства. Загалом у 70-х роках минулого століття аграрний бюджет становив близько 70% всього бюджету ЄС.

З того часу відбувалося неодноразове коригування пріоритетів та інструментів САП. Так, у 1992 році відбулася реформа Мак Шеррі, що складалася з чотирьох основних елементів: зниження цінової підтримки, запровадження прямих (компенсаційних) виплат, більш суворий контроль над виробництвом, більша увага до захисту навколишнього середовища. Поштовхом до наступного реформування САП і ухвалення Єврокомісією Плану дій 2000 (1999 р.) стало плановане збільшення країн-учасниць ЄС. Згідно з Планом дій у реалізації САП посилювалася увага до дотримання екологічних норм і розвитку сільських територій [1]. Однак ключовою проблемою в сфері сільськогосподарського виробництва залишалася неконкурентоспроможність європейських фермерів без експортних субсидій на світових продовольчих ринках. Тому аграрний комісар ЄС Франц Фішлер запропонував наступну реформу САП, відповідно до якої відбулося відділення субсидій від виробництва, що відновило ринкові сигнали – при прийнятті рішень фермери спиралися вже на відносні ціни, а не на відносні субсидії.

Трансформація пріоритетів САП ЄС відобразилася на обсягах та структурних змінах фінансової підтримки сільськогосподарських виробників (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка підтримки сільського господарства ЄС у 1986-2013 рр. (млн. євро)

	1986-1988*	1995-1997**	2011-2013***
Загальна вартість виробництва	211 380	239 230	368 256
Загальна вартість споживання	188 226	230 175	359 290
Оцінка підтримки виробників (ОПВ)	88 006	94 287	83 935
підтримка на основі товарної продукції	79 854	57 676	17 191
виплати на основі використання факторів виробництва	4 565	6 512	12 032
виплати на основі площі угідь та доходів	3 195	29 775	14 473
виплати на основі нетоварних критеріїв	428	988	2 062
Відсоткова частка ОПВ у ВВП	2,6	1,5	0,8

* 1986-1988 рр. - EU12; **1995-1997 рр. - EU15; ***2011-2013 рр. - EU27

Джерело: Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2014: OECD Countries, OECD Publishing. p. 101.

У грудні 2013 року аграрними міністрами країн ЄС було остаточно схвалено

параметри САП ЄС на період 2014–2020 рр. Реалізація САП 2014-20 розпочалася з 1 січня 2014 року, а повне набуття чинності, з урахуванням перехідного періоду для подолання розриву між існуючою нормативно-правовою базою та елементами нової аграрної політики, відбулося з 1 січня 2015 року. САП 2014-20 ґрунтується на двох «опорах» або блоках. Перший блок повністю фінансується за рахунок бюджету ЄС, забезпечує пряму підтримку фермерів і включає заходи, призначені для регулювання ринку (інтервенційні закупівлі, експортні субсидії, системи виробничих квот тощо). Заходи другого блоку САП 2014-20 фінансуються спільно державами-членами ЄС та спрямовані на розв'язання проблем розвитку сільських територій, екологізацію сільськогосподарського виробництва. Загальний бюджет САП 2014-20 заплановано в обсязі 386,9 млрд євро протягом шести років в цінах 2011. Розподіл фінансування за окремими блоками наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Бюджет САП ЄС на 2014–20 рр.

Напрямок	Обсяг, млрд. євро	Відсоток
Блок I (прямі виплати і маркетингові заходи)	281,8	72,8
Блок II (сільський розвиток)	89,9	23,2
Наукові дослідження й інновації в забезпечення продовольчої безпеки, біоекономіки та сталого розвитку сільського господарства	4,5	1,2
Формування продовольчих резервів на випадок кризи у сільськогосподарському секторі	3,5	0,9
Безпека продуктів харчування	2,2	0,6
Продовольча допомога найбіднішим верствам населення ЄС	2,5	0,65
Фонд ЄС до адаптації до глобалізації	2,5	0,65
Всього	386,9	100

Джерело: ЕС: В 2014-20 гг. - с новой, справедливой, аграрной политикой [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://agroconf.org/content/es-v-2014-20-gg-s-novoy-spravedlivoy-agrarnoy-politikoy>

Новою САП передбачається кардинальна зміна моделі підтримки фермерів. зокрема, розмір прямих субсидій прив'язується до площі використовуваних ними сільськогосподарських земель з урахуванням виробництва як сільгосппродукції, так і «суспільних благ» (екологічних, ландшафтних та інших суспільно корисних ефектів). В 2019 всі країни остаточно перейдуть з колишнього «історично обумовленого» способу розрахунку субсидій (невигідного для нових країн ЄС) на уніфіковані погектарні виплати для забезпечення «справедливого розподілу» допомоги між фермерами, регіонами та країнами. Верхня межа прямих субсидій складатиме 300 тис. євро. Вперше в особливий пакет виділені заходи з розвитку досліджень і інновацій у сільському господарстві (4,5 млрд. євро). Намічено подвоїти обсяг агрономічних досліджень за 2014-2020 рр. в рамках рамкової науково-дослідної програми ЄС. Для кращої координації фінансування з Європейського сільськогосподарського фонду розвитку села та інших структурних фондів ЄС

намічено створення «Європейського партнерства для інновацій в продуктивність і сільськогосподарську стійкість».

Підсумовуючи, варто констатувати, що нова САП ЄС спрямована на посилення ринкової орієнтації сільськогосподарського сектора, подальшу екологізацію виробництва, розвиток сільських територій.

Список використаних джерел: 1. Гоголь Т.В. Становлення Спільної аграрної політики Європейського Союзу та регулювання розвитку сільських територій/ Т.В. Гоголь // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12GTVRST.pdf>. 2. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2014: OECD Countries, OECD Publishing. 265 p. [Електронний ресурс]– Режим доступу: http://dx.doi.org/10.1787/agr_pol-2014-en. 3. ЕС: В 2014-20 гг - с новой, справедливой, аграрной политикой [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://agroconf.org/content/es-v-2014-20-gg-s-novoy-spravedlivoy-agrarnoy-politikoy>